

קובץ

העדרות וביאורים

בתורת ב"ק אדמו"ר שליט"א

בפס"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

דברים

שבת חזון

גליון מה (תקד)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

שנת העיבור, תהא שנת משיח טובה, שנת תשמיט יריך

שנת המאיתיים לחולדת כ"ק אדמו"ר חציצ

שנת חארבעים לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

עשי"ק פרשת דברים שבת חזון שנת תשמט ידך.

תוכן הענינים

שבתות

- 5 חצי כדור התחתון.
7 תחת רפואה (גליון).
8 פטירת אחרון הכחן בתושבי"כ
8 ליון למדין מן האגדה
9 איזה סוג שביתה (גליון)

הקו"ש

- 10 הפרת תבעל והתרת החכם בפשש"מ.
11 פיר ב"נ לפני מתן תורה.
13 סוגי מסירת נפש
15 התרת נדרים בפשש"מ

אגרות קודש

- 16 הערה באג"ק כ"ק אד"ש ח"ב
17 השעמ"ט כשנעורים בליכה גליון

הלכות בית הבחירה

- 18 סידור לחם הפנים
19 מדת הכבש, עזרת נשים

21 נאמנות ע"ה בטהרה.

פשוטו של מקרא

22 פרק א' פסוק ט'

שונות

24 מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.
 25 אגודת ישראל ומחנה ישראל (גליון)
 26 ביתו של כ"ק אדה"ז בליאזנע.
 26 טאפארו דא פלאחו.
 27 ד"ה וכל העם רואים תרמ"ז
 28 על אודות המצבה שבסעליש (גליון)

 מספר פאקסמיליא לשלוח הערות: 9289 - 439 (718)

ש י ח ו ת

א. בקשר להמדובר בשי"פ שלח כ"ח סיון ובשבת שלאח"י אודות הפעולה והפצת המעיינות בחצי כדור התחתון, כדאי להעיר מהמבאור בהמשך תער"ב פרק קי"ג בענין עדי"ז. וכדלקמן.

ובחקדים הביאור בכך שהכדור בכלל מתחלק לעליון ותחתון, שנתבאר בזה שזוהו מפני שמ"ת הי' רק בצד אחד של הכדור, וממילא החצי השני שלא הי' בו מ"ת הי"ה תחתון ביחס לזה. ע"כ.

אמנם בזה יש להבין עדיין דהא גופא דורש ביאור דלכאורה משמע מהלשון בחשיחות "חצי כדור התחתון" שהיתה עוד לפני"ז התחלקות של כדור הארץ לבי' חצאין ולכן מ"ת הי' ידוקא בהחלק העלון כיון שהוא עליון. דאלי"כ - מדוע מתחלק הכדור לבי' חצאין ולא שאה"ק לבד (וכיו"ב) מובדל מכל הארצות. [אלא שמוכרח לומר שאי"ז עליון ותחתון בגשמיות, דלא שייך לקבוע מה העליון ומה התחתון כפשוט, כ"א עליון ותחתון ברוחניות].

ולכן ע"פ המבואר בהשייכות דהט' גלגלים זה לזה [ראה רמב"ם חל' יסוה"ת פ"ג בתחלתו, וראה גם "היום יום" ליי"ד תמוז ובסה"מ ה'תשי"ח בקוני' חח"ש במכתב בסופו בארוכה] - יש לבאר ענין זה שבכדור הארץ (שהוא באמצע ובמרכז הט' גלגלים כמבואר ברמב"ם שם) ע"פ המבואר בדא"ת בנוגע לירח (לבנה) שקבוע בגלגל הראשון (כמבואר שם, והוא הנק' גלגל הירח) הקרוב לכדור הארץ, ואי"כ כשם שהט' גלגלים חס זה למטה מזה ומשתקפים זה בזה (בגשמיות, שלכן הרקיע נראה אחד בלבד) עדי"ז בנוגע לכדור הארץ שנמצע תחתיהם (באמצעם) שבו משתקפים גם ברוחניות - העניינים שבהגלגלים שלמעי' הימנו ובפרט דגלגל הירח (ראה היום יום הנ"ל עדי"ז בנוגע למעוממ"ט בכדור הארץ).

והביאור בזה: דמבואר בתער"ב שם שכשם שבלבנה יש חצי כדור העליון המקבל מהשמש תמיד וחצי כדור התחתון שאינו

מקבל מהשמש - כמו"כ הוא גם בשורש הלבנה - ספי המלכות שיש בה ג"כ הסי העליונות המקבלות מז"א והסי התחתונות היורדות לבי"ע. ועפ"ז י"ל שכן הוא גם בכדור הארץ שיש התחלקות לבי חצאין עליון ותחתון, ומצד זה נשתלשל גם בגשמיות, שמ"ת הי בחצי כדור העליון (שכבר הי לפני"ז - עליון, כנ"ל בארוכה).

והנה שם כותב: "דבסוף החודש חצי כדור התחתון חשוך מפני ריחוקה מהשמש, ובתחלת החודש אז מולד הלבנה שמתחיל להאיר גם חצי כדור התחתון וחולכת ומאירה יותר עד שבאמצע החודש מאיר כל חצי הכדור התחתון ונק' מילוי הלבנה והדוגמא לזה למע' בבחי מלכות דהסי הראשונות שלה מאירים תמיד מבחי ז"א . . . אמנם בחי המלי המתלבשת ומתפשטת בבי"ע הוא בחי הסי אחרונות שבה וכדוגמת חצי כדור התחתון שבלבנה שכנגד חלל העולם כו'. וכמו בלבנה דאין החלק הזה מאיר בשלימות רק בחצי החודש כמו"כ הוא בבחי המלי בחצי התחתון שמתפשט בבי"ע אין האור מאיר רק בצמצום והעלם גדול . . . וענין דקיימא סיהרא באשלמותא הוא שכל הי"ס דמלי מאירים . . . בבחי גילוי אור ממש". עכ"ה"ק. ולכאורה עפ"י מדוע בכדור הארץ הי זה בזמן דכ"ח סיון ששיך לחלק השני של החודש, שבו אדרבא חצי כדור התחתון חשוך כנ"ל (ולמע"ל מהשייכות הזמן שלמטה לספי המלכות, ע"פ המבואר (ראה שעה"ה"א פ"ז ובכ"מ) דעיקר הזמן הוא במלכות מלך מלך ימלוד]. ואוי"ל שמלבד העילוי בהחידוש שנעשה במקום דכדור הארץ שהוא מקום תחתון, י"ל עדי"ז גם בזמן, שעיקר העילוי הוא דוקא בזמן תחתון - חציו השני של החודש שקשור עם הסי תחתונות דוקא. [וממשיך שם שכן הי אצל אדה"ר קודם החטא, ואצל דוד (בחמ"ק) וכן יהי לעת"ל אצל משיח. עיי"ש].

ולמע"ל שבכלל ששת חדשי הקיץ קשורים עם בחי נוקבא (כנגד ששת חדשי החורף - דדכורא) כמובא בכ"מ מלקי"ה להאריז"ל, (ראה עט"ר שער עשיית בתחלתו. מאמרי אדמו"ר האמצעי שמות (א) ד"ה החודש הזה לכם בסופו). אלא שצעי"ק מהמבואר בכ"מ שדוקא בימי הקיץ הוא תוקף הזריחה דשמש הוי (שהוא כנגד ז"א כנ"ל).

ואולי יש להביא לדוגמא עכ"פ ענין התחלקות עליון ותחתון בכדור הארץ שהוא ביום ולילה שבשעה שחצי כדור אחד מאיר אז חשך בחצי כדור השני. ואפ"ל שכיון שעניני ה' אלוקים בה באה"ק, לכן עיקר ההשפעות גשמיות הוא באה"ק וממנה ובשבילה ניוון כל העולם כולו (וכיו"ב) ועד"ז הארת השמש בעיקר הוא באה"ק (חצי כדור העליון) ומשם מקבל כל העולם שהוא תחתון ביחס לזה.

ואולי י"ל שזהו תוכן היום יום ליי"ד תמוז - ביטול הגדרים דמעומ"ט בכדור הארץ. [ואולי לכן הוא בתאריך דערב קיימא סיחרא באשלמותא כנ"ל וד"ל]. והנה אף שבחמשך המכתב כותב שכ"ז הוא בעיגולים אבל באופן דיושר הרי יש מעומ"ט ולכן מ"ת ה' בחצי כדור העליון (איך שיח"י הביאור בזה) - מ"מ הא גופא שמקדים שבבחי עיגולים אין מעומ"ט ושלכן גם ברקיע דכדור הארץ אין מעומ"ט (דלכא' מאי קמ"ל בזה) - חרי"ז לתת נתינת כח לחפך גם המטה, כי מה שמ"ת ה' בחצי כדור העליון חרי"ז רק בבחי' יושר, אבל בבחי' עיגולים אפשר להמשיך מ"ת בכל מקום. וק"ל.

ולחעיר מחיום יום לז' תמוז שם איתא: "אאמו"ר אמר: חסידות איז נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן, די דרגא פון עיגולים מבלי אשר ימצא ראש וסוף, אבער אחר כל זה איז דער עיקר איז סדר, ע"כ. ואעפ"כ יש לדייק שאומר ש"חסידות איז . . די דרגא פון עיגולים". כנ"ל וד"ל.

הת' אלישיב קפלון

- תות"ל 770 -

ב' בגל' תצט ע' 5-7 נראה לכאורה שהכותב מחדש מעצמו שהטעם לדעתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א לומר "בית הרפואה" במקום "בית חולים" הוא מצד הענין דלשון נקי' (ובגל' תקא ע' 28 הביאו בקשר לזה את המכתב הנדפס בלקו"ש שהטעם הוא משום שמטרת בית זה היא לרפואה כו'). ותמיהני האם לא נתפרש טעם זה דלשון נקי' להדיא באותן שיחות שנאמרו בענין זה. ועכ"פ במכתבו של כ"ק אדמו"ר שליט"א אל הסופר א'

שטיינמאן ע"ה (המכתב מיום י"א ניסן תש"כ, וכמדומני שבאותו שנים עדיין לא חיווה הרבי שליט"א ברבים את דעתו בענין זה) נזכרים שני הטעמים גם יחד. וזלח"ק:

"...קיבלתי ידיעה על מצב בריאותו ואשר נכנס לבית הרפואה. בכלל איני גורס מה שקוראים בית החולים. גם שאינו לפי ההגיון, שחרי נכנסים לשם להתרפאות. ואמרו חכמינו ז"ל שלעולם ידבר אדם בלשון נקי..."

הרב יהושע מונדשיי
- ירושלים ת"ו

ג. בהמדובר בשיחת קודש או"ל ד' ר"ח מני"א שמצינו דבר פל בתורה שבכתב הוזכר רק בנוגע לאחרון הכהן בלבד, יו פטירתו (מסעי לג, לח) "בחודש החמישי באחד לחודש".

יש להעיר בזה במ"ש בשו"ת איתן אריה (סי' פ"ח) שנשא לו שאלה זו, וכתב דבאמת גם במיתת אחרון בפי חוקת לא פירש תורה את היום אלא שאז הי' גם משה שם והפשיטו והלביש א אלעזר, ורק אח"כ בפי מסעי כשהזכיר את המסעות הזכיר כמה מאורעות שאירעו באותם מקומות בפרט תלוניות ועונשיהם, וע"כ הזכיר בהור החר גם מיתת אחרון ומלחמ הכנעני, והזכיר גם היום והחודש לזכרון, כמו שגם בתחיל הפרשה הזכיר יום נסיעתם מרעמסס, עיי"ש עוד.

וי"ל עוד בזה, עפ"י מ"ש רבינו בחיי בסי' כד הקמח זב, וז"ל: וכדי ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשרו ביהמ"ק, לכן מת אחרון בחודש שנשרף בו ביהמ"ק זה חודש עכ"ל. (וראה גם לקו"ש ח"י"ח ע' 411 בענין זה, וחלק ח"י 198) ולפי"ז י"ל דכדי להדגיש זה כתבה התורה בפירוש פטירתו.

ד. (ב) ובמה שהוזכר שם אודות דאין למדין מן האגדות, רק אם האגדה סותר להגמ' וכו', ראה אנציקלופדיה תלמוד

כרך א' (ע' קל"ב) בזה, ויש לחוסף בעוד מקומות שדנו בזה וכתבו כן, בברכי יוסף יו"ד סי' רע"ו, ויעיר אוזן מערכת א' אות מ"ב ומערכת ה' כלל נ"ח, ובשו"ת לב חיים ח"ג סי' צ"ח וסי' צ"ט ובשו"ת זכר יחוסף ח"ב קונטרס תחלכות האגדות פרק ל"ב וראה דעת תורה להמחרשים או"ח סי' כ"ח סעי' י"א ונפש ח"י להגר"ר מרגליות סי' קכ"ח סעי' י"ט ועוד.

וראה גם בס' בית אהרן (חלק א' ע' י' ר"ח וחלאת) שהאריך בענין זה מאד, וכדאי להביא כאן קצת מה שהביא מהחלכות הנלמדים מדברי אגדה: (א) ע"י תוס' ברכות לד, א, (וכן ברא"ש שם סי' י"ז) לענין החפסקה של הש"ץ לחקרות יברכך וכו' שהביא ע"ז מהמדרש אמור להם מלמד שש"ץ אומר להם על כל דיבור ודיבור. (ב) ע"י תוס' פסחים קה, א, ד"ה וה"נ לענין לאסור לאכול בין מנחה ומעריב בשבת. (ג) תוס' ע"ז לגב, לענין הדחה שלישית. (ד) תוס' ב"ב עד, א, ד"ה פסקי חדא, דעושין ציצית למתים דילפינן ממדרש. (ה) תוס' ברכות יח, א, ד"ה למחר בענין לועג לרש שהביא ע"ז מדרש, (ו) או"ח תקנ"ב סעי' ט' ברמ"א (ז) יו"ד סי' רכ"ח ש"ך ס"ק נ"ג לענין נדר, עיי"ש עוד הרבה מקומות, ומה דשקו"ט בזה בארוכה.

ה' ג) במ"ש אחד בגליון הקודם (אות ב') בענין נכרי ששבת חייב מיתה דזהו רק אם עושה אותו "כמו שבת", היינו שבטל ממלאכתו לגמרי, שאינו עושה שום מלאכה ומקפיד ע"ז בכל יום ואשור, ובמילא אי"ז שייך ליום המנוחה שע"פ חוק המדינה.

יש להעיר בענין זה ממ"ש בבית האוצר להגרי"ע (וכלל א' סוף אות כ"ג) שמסתפק בבי"נ ששבת, אם הכוונה אמלאכה למלאכות שבת דייקא, או נימא דאינו כן, שהרי מצינו שם מלאכה גם בעשיות דעלמא, דלגבי שבת לא חשיבי מלאכה כלל, וי"ל דלגבי בי"נ דכתיב רק שביתה, אי"כ י"ל דכל שעושה דבר מקורי מלאכה, תו לא מיחשיב שביתה וקיים שפיר מצוות יום מלאכה לא ישובתו, ואעפ"י שאין זה מלאכה לענין שבת דל"ט

מלאכות שבת הא גמרינן לחו מסמיכות שבת למשכן, וא"כ מה ענין לב"נ שיחיי מחוייב לעשות אחת מאלו המלאכות דוקא, עיי"ש. דאי נימא דקאי על מלאכות שבת, מובן בפשיטות דהמנוחה דיום א' אינו בגדר נכרי ששבת.

וראה בשו"ת בנין ציון (לבעל ערוך לנר) ס"י קכ"ו-קכ"ז שהשואל ר"ל דשביתת ב"נ היינו כפי שביתת ישראל בל"ט מלאכות דוקא, והערוך לנר האריך להוכיח דאינו כן, דשביתת ב"נ היא עפ"י פשטות הדברים לנוח מעמל ויגיעת הגוף, ולא מל"ט מלאכות שיש בתוכן קלות מאד כהוצאת תבלין כל שהוא ודומיהו, משא"כ השביתה דשבת אצל ישראל הוא מל"ט מלאכות ולא מיגיעת חגוף כנשיאת משא כבד ברה"י. (ועפ"י תירץ קושיא הידועה אודות האבות דאיך קיימו מצוות שבת הרי ב"נ ששבת כו', דלהנ"ל ניחא די"ל דהאבות קיימו שבת ועשו מלאכת יגיעה שאינה מל"ט מלאכות לחממיר, ובכח"ג אין זה ב"נ ששבת) עיי"ש בארוכה.

ומ"ש הנ"ל שם, דזהו דוקא אם מקפיד על זה בכל יום ראשון עיי"ש, אין זה מסתבר כלל, דבפשטות אם שובת יום א' ממלאכה, אפילו אם אח"כ שוב אינו שובת, כבר עבר על "יום ולילה לא ישבותו" וחייב, וכהלשון נכרי "ששבת" ולא ששובת וכו'.

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ו. ד) בלקו"ש פ' מטות (סעי' ד') נתבאר דעפ"י פשוטו שם מקרא הענין דהתרת חכם הוא כהפרת הבעל, דזהו מצד שיש לחכם מרות עליהם להפר נדריהם עיי"ש, ולפ"ז צריך ביאור דלמה באמת יש חילוק ביניהם שהחכם בלשון התרה, והבעל בלשון הפרה כיון שהם ענין אחד, (וראה גליון הקודם ס"י ז'). והנה בהשיחה הובא פ"י הכלי יקר דהתרת החכם הוא מצד דחות כאילו התנה הנודר בשעת הנדר ע"מ שיסכימו ב"יד עמ'

עייש, והכלי יקר שם מסיים וז"ל: ומה שהבעל והאב בלי הפרה, וחכם בלשון התרה, לפי שהאשה יותר רשות בעלה ואביה עליה ממה שכל ישראל ברשות ב"ד ע"כ המה בלי המורה על ביטול הנדר מעיקרו כאילו לא הי' שם נדר כלל, אבל לשון התרה מורה על דבר שהי' נאסר בו מתחילה זמן מה, ואותו איסור הותר כי אינו מופר מכל וכל שהרי הדבר תלוי בחרטה עכ"ל. והנה לפי השיחה אין לומר כן, כיון שנתבאר דבפשוטו של מקרא לא מצינו חילוקי אופנים דחתרת נדרים עיי' חכם אם בחרטה סתם או עיי' פתח וכיו"ב, שאין שום רמז בזה בפשטי"מ באופני היתר הנדרים עייש, ומשמע דגם אופן ההתרה והחפרה הם אחד, ואין החכם צריך לחתיר עיי' חרטה דוקא.

מיהו גם לפי השיחה י"ל שהמרות של תבעל והאב גדול יותר ממרות הנשיא על ישראל [כעין דברי הכלי יקר חני"ל] וכן מפורש בסוף סעי' ד': "אלא מצד מרות הנשיא על שבטו מעין בעלות האב והבעל על בתו ואשתו". ולפי"ז אכתי יש לומר דהן אמת דבפועל אופן החתרה והחפרה הם אחד שאיי"צ לחרטה וכו' מצד הנודר, מ"מ יש חילוק ביניהם בנוגע להתוצאה שבדבר, שהבעל מצד הבעלות שלו עלי' מפיר הנדר מעיקרו, שאין הנדר נדר כלל, ולכן צריך לשון הפרה, משא"כ החכם שאין לו כ"כ מרות על הנודר, הנה המרות שלו יכול לפעול רק מכאן ולהבא, שמעכשיו מתיר האיסור של הנודר, היינו שהוא הבעלים עליו בנוגע על להבא שמעכשיו נפקע דין הנדר. ולכן צריך לשון התרה, ומ"מ נקט רש"י "שהחכם בלשון התרה, ובעל בלשון הפרה", ולא נקט שהחכם מתיר והבעל מיפר, דאז הי' מקום לומר בפשוטו של מקרא שיש חילוק בפועל באופן החתרה והפרה שהחכם הוא עיי' חרטה ופתח וכו' משא"כ הבעל, לכן נקט בחילוק הוא רק בלשון, כי בפועל אין חילוק ביניהם, וגם החכם אי"צ חרטה וכו'. ולכן נקט גם "שהפרה נדרים" להודיע בפועל גם החכם אי"צ חרטה וכו' וכנ"ל. וגם מכאן ולהבא צריך לשון "הפרה", כיון שהוא מצד המרות שלו בלבד בלי חרטה וכו'.

(ה) בלקוי"ש ח"ו פ' וארא (ב) מבאר בארוכה החפרש בין תשובת ישראל לתשובת ב"י, דתשובה בישראל פועל גם למפרע

שיכול לעקור החטא לגמרי, משא"כ בב"נ הרי זה מועיל רק בנוגע ללחבא שלא לענשו, ומבאר הטעם בזה דאצל ישראל החטא הוא דבר נוסף על מציאותו האמיתי משא"כ בב"נ, וממשיך בזה דכל זה הוא בנוגע לב"נ לאחר מית, משא"כ בהזמן שלפי מית שעדיין לא הי' הענין ד"ובנו בחרת", יש סברא לומר דגם בב"נ היתה התשובה יכולה לפעול על העבר עיי"ש שמבאר בזה ב' פירושי רש"י. וצריך ביאור בזה דלמה נימא שמציאותו של ב"נ הי' באופן אחר לפני מית דאז הי' החטא דבר נוסף על מציאותו, שלכן יכולה התשובה לפעול גם על העבר?

ויש לבאר זה עפ"י מ"ש בשו"ת בן פורת (להגר"י ענגל) ס"י ד' שהביא דברי התוס' (נדה ע"ב, ד"ה ואין) דאפילו למ"ד דעכו"ם אינם קרוים אדם עכ"ז עכו"ם דקודם מית היו קרוים אדם עיי"ש, וממשיך דדברי התוס' צריך להבין דמדוע יש חילוק בין בני נח דקודם מית שקרוים אדם לאח"כ? ומבאר דקודם שניתנה תורה ונבררה האומה הישראלית הי' ענין הישראליות מתפשט גם בבני נח והי' גם בהם ענין הישראליות, ומפאת זה היו קרוים אדם, ורק משניתנה תורה ונבררה אומה הישראלית אז הוא שנתברר ענין הישראליות מבני נח ונסתלק מב"נ שם אדם, ומאריך שם לבאר דגם קודם מית רק ענין הישראליות אשר הי' בב"נ הוא הוא שהי' מצווה ב' מצוות, ומשא"כ ענין הב"נ שלהם לא הי' עליו באמת ענין מצוות כלל שהרי ב"נ אין קרוים אדם, אלא דלאחר מית ניתנה להם "מצוות מצד הב"נ שלהם כדי שלא יהי' להם פתחון פה לעתיד לומר כלום נתת לנו ולא קיבלנוה כמבואר במדרש, ועיי"ש שהאריך לבאר עפ"י כמה ענינים בהלכה. דלפ"ז מובן ג"כ מה שנתבאר בהשיחה ד"ל דלפני מית גם בב"נ היתה התשובה יכולה לפעול על העבר כפי שהוא בישראל, כיון דכ"ל דקודם מית הי' ענין הישראליות מתפשט גם בב"נ, ורק מחמת זה נתחייבנו אז ב' מצוות, ורק אחר מית שנתבררה אומה הישראלית אז הוא שנתברר ענין הישראליות מב"נ ונסתלק מב"נ שם אדם אז אין התשובה יכולה לפעול על העבר, וזהו מ"ש בהשיחה דלפני מית דעדיין לא הי' "ובנו בחרת" י"ל דגם בב"נ הי' התשובה יכולה לפעול על העבר, מצד הישראליות שהי' בו.

[בדרך אגב: לפני כמה שבועות שאלני הרה"ח ר' יהודא צבי ש"י פאגעלמאן על המבואר במדרש שכשהחזיר הקב"ה

את התורה על העכו"ם השיבו בני עשו תורה זו מה כתיב בה לא תרצח ואביהם של אלו רוצח היי, וכן בני ישמעאל השיבו על לא תגנוב אביהם של אלו גנב היי עיי"ש, וקשה דמה השיבו שאינם רוצים לקבל לא תרצח וכו', הרי רציחה היא מזי מצוות ב"נ ובלאו הכי מצווין בזה? והגר"י ענגל שם מביא קושיא זו וכתב ע"ז שהיא קושיא חמורה, וממשיך לתרץ זה עפ"י הנ"ל, דבאמת הרי היי במ"ת בירור ישראל מעכו"ם ונברר ענין הישראליות מהם, ובמילא נפקע החיוב מהם, ומצד הב"נ שלחם באמת לא היו מחוייבים אז בזי מצוות, ורק אח"כ היי נתינה חדשה שנתן להם מצד פתחון פה כנ"ל, ולכן בתחילה שפיר אמרו שאינם רוצים לקבל מצוות אלו עיי"ש בארוכה.

וראה עוד בס' כלי חמדה (פי' דברים ע' 2) שהקשה ג"כ קושיא זו ועיי"ש מה שתירץ, וראה גם בס' תורת הנביאים למהר"ץ חיות פרק י"א שהאריך לבאר דבאמת לפני מ"ת לא היו ז' מצוות חיוב על כל ב"נ כי לא היי ציווי ע"ז לכל בני נח עיי"ש בארוכה, ובס' אהל רבקה ע' ק"ס האריך ג"כ בזה שלא היי ציווי ע"ז אלא שכן קיבלו על עצמם, ומצד קבלתם היי גם חיוב מיתה (ע"ד שכתב רש"י פי' וישלח לד, שהאומות גדרו עצמן מן העריות, וראה לקו"ש ח"ה ע' 147) ותחילת הציווי לכל בני נח היי רק בעת מ"ת עיי' משה, עיי"ש שהביא כן מכמה אחרונים, דעפ"ז מתורץ בפשטות קושיא הנ"ל, שלא רצו לקבל התורה מצד הציווי, ואכ"מ.]

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ח. בלקו"ש פי' פנחס ש.ז. מובא ע"ד שני אופנים במס"נ, יש מי שעיקר עבודתו הוא ע"פ טעם ודעת, אלא שאם נצרך באיזה פרט יוצא מהרגיל, מס"נ, הרי הוא מתייגע ומעורר בעצמו הנהגה חדשה תוקף גדול עד כדי מס"נ, ומובן שאז המס"נ בכל פעם היא עבודה חדשה, וצ"ל התעוררות חדשה ע"ז, אבל יש אדם שהוא איש מס"נ שהוא מסור ונתון לגמרי לרצונו ית', ואין לו רצון בפ"ע כלל, ואזי בדרך ממילא יש לו מס"נ בכל ענין ופרט הקשון לעבודתו ית', וזוהי דרגתו של פינחס, שסיכן את

עצמו בענין שאין בזה חיוב, אלא שקנאין פוגעין בו, ומס"נ של פינחס היתה למעלה מחשבון ומדידה משום שהי' איש מס"נ בעצם. ע"כ תוכן השיחה.

בלקוי"ש ח"כ וירא (ג) מובא ע"ד המאמר רז"ל אודות בקשת הקב"ה לאברהם, ובזה"ל נסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכולן עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים, ע"כ, ושואל כ"ק אד"ש איך שייך לומר שמשום העדר קיומו של הנסיון העשירית (העקידה) זה יהי' סימן וראי' שכל הראשונים אין בהם ממש, ובפרט שנסיון העקידה הי' הכי קשה מכולם, והביאור הוא שבמס"נ יש אלו שמוסרים נפשם מצד חשבונם ותוצאה טובה שיגרמו לעצמם, (מצד ובאיזה אופן שתהי'), וזהו מס"נ ששייך גם לאוה"ע, אבל עדיין אינו מס"נ בתכלית, ויש דרגא אחרת במס"נ ששקוע בזה ולמעלה מחשבון ומטו"ד, וזה הי' ניכר מקיומו דנסיון העקידה, וכפירוש ראב"ן עזרא "שלא היו שם אפילו נערי" וכל מטרתו ומגמתו הי' בזה כי ירא אלוקים אתה, ולכן (מסיים אד"ש) שאילו לא הי' מקיים נסיון זו אפשר שיאמרו וטענו הגוים שכל הראשונים לא הי' בהם ממש, הי' חסר בזה עצם וממשות הנפש, ואחרי קיומו נסיון העקידה לא הי' שייך להם פתחון פה לומר שלא הי' בהם ממש, רק שזה הראה (גם על למפרע) שכולם קיים במס"נ בתכלית בלי כל חשבון בזה, ע"כ תוכן השיחה.

ואולי יש לתווד שני ענינים הנ"ל, וגם להמתיק הביאור ע"ד אברהם אבינו ודרגתו דמס"נ, שאם לא הי' אברהם מקיים נסיון העקידה הי' אז אפשריות לאוה"ע לטעון ולומר, שדרגתו דמס"נ מקודם הי', לא משום שהוא איש מס"נ בעצם ובד"מ כל מעשיו נפעלים ע"י מס"נ הקבוע והחזק בו, אלא היו אומרים שמס"נ היתה בכל פעם רק התעוררות חדשה דאז, כדי לקיימו ולא שהי' איש מס"נ בעצמו כנ"ל ועכשיו ע"י קיומו דנסיון העקידה פעל שיאמרו הגוים שגם למפרע ומכ"ש בנסיון זה העקידה הראה לכולם שהוא בעצם איש מס"נ בתכלית, ולמעלה מחשבון ומט"ו, והא ראי' שנסיון זה הי' הכי קשה שזה מכריח למס"נ חזק ויסודי ביותר, וגם כפירוש האב"ע "שלא היו שם אפילו נערי" שזה מורה שקיומו של כל הנסיונות למפרע (ולא רק זה) נפעלו מצד זה שהוא בעצם איש מס"נ ממש, ובד"מ כל

פעולותיו נעשים למעלה מטו"ד, ולא הי' מצד פירסום שמו או אפילו לפרסם אלקות בעולם, אלא ע"ד (ובדקות) באופן דפינחס, קנאין פוגעין בו, וכמובא בהשיחה בזה"ל כי אפילו מצות השית לא היתה מכרחת אותו. . אויך צווישן די קדושים הנ"ל זיינען געווען אזעלכע וואס זייער מס"נ עק"ה איז ניט געווען פארבונדן מיט א חיוב וציווי של תורה, ואדרבה זיי האבן געדארפט דערויף זוכן א היתר ע"פ הלכה, ע"כ; ולכן ביקש הקב"ה לעמוד בנסיכון זו כדי שיאמרו שיש ממש בכולם, ז.א. שגם הגוים יראו וירגישו שאברהם הוא בעצם איש מס"נ שאינו מכריח בכל פעולה התעוררות חדשה, וגם אינו עושיחו בשביל איזה סיבה צדדית ח"ו, (הן מצידו והן מצד הקב"ה, פירסום אלקות בעולם).

הרב דוד שרגא פאלטער

- תושב השכונה -

ט. בלקו"ש דמטו"מ מביא שני אופנים בהתרת חינוס לשי' רש"י, אופן א': שיטת רש"י ע"ד החלכה דאז החכם מתיר ע"י פתח ואז מתברר שמלכתחילה הנדר לא התחיל, אופן ב': החכם מפיר כבעל וחיינו שהנדר מתבטל רק מכאן ולחבא, ויכול לבטל מפני שהוא בעה"ב על הנודר כשם שבעל בעה"ב על אשתו, ומכריע שרש"י בפשש"מ לומד כאופן חב'.

ובאות ה' כותב שעפ"י מובן עוד דיוקים ברש"י עה"ת כאן, וביניהם: רש"י הוסיף את הדין "ואם אין יחיד מומחה מיפר בשלשה הדיוטות" דמהוספה זו משמע שלכתחילה עדיף יחיד מומחה ורק בדיעבד הולכים לגי' הדיוטות ודין זה מתאים בסברא רק לאופן חב' (שכמותו לומד רש"י בפשש"מ) דלאופן זה שסיבת כח החכם להתיר הוא מצד שהוא בעה"ב על הנודר, הרי ברור שליחיד מומחה יש יותר תוקף של בעה"ב מאשר גי' הדיוטות דלכך ולכתחילה יש ללכת ליחיד מומחה, משא"כ לאופן הא' שסיבת ההתרה הוא זה שהוא יכול לבדוק הפתח, הרי שבזה גי' הדיוטות שוים ליחיד מומחה, דלכך אין זה הסברה לכך שיחיד מומחה יח"י עדיף על גי' הדיוטות ולכך רש"י מביא את הדין כנ"ל משום שזה מסביר את הגדר של הפרת נדרים דחכם

בפש"מ.

ושמעתי מקשים דהלא גם לפי ההלכה סבירא לן דיחיד מומחה עדיף על ג' הדיוטות ובהכרח לומר שגם בכדי לבדוק פתח יחיד מומחה - מומחה יותר - מאשר ג' הדיוטות, ואם כן הרי בהוספת רש"י הנ"ל לא מוכרח כפשט הב', דגם לאופן הא' מחייבת הסברא שמומחה עדיף על ג' הדיוטות.

וכדבריהם ה"י לו אכן החסבר הנ"ל ה"י הסיבה לעדיפות דמומחה על ג' הדיוטות, (ואולי כן אפשר לדיוק מסוף דברי הב"י סוף קטע ד"ה כיצד), וכן מד' הגמ' בנדרים ע"ח ע"א יעו"ש.

אבל התוס' בבכורות ל"ו ע"ב ד"ה במקום, וכן הר"ן בנדרים, דף נ"ג סוף קטע ד"ה והיתר כתבו דאין הטעם משום הסברא הנ"ל, ומצד סברא זו גרידא ג' הדיוטות שוין ליחיד מומחה (וכ"מ מהירושלמי הובא בר"ן דף ע"ח שם) וכל העדיפות של יחיד מומחה הוא רק משום כבודו (דחכם) אבל מצד החפצא דהתרת נדרים עצמה ג' הדיוטות שוין ליחיד מומחה, דלפ"ז מובן דרק, לאופן הב' מחייבת הסברא שמומחה עדיף על ג' הדיוטות, משא"כ לאופן הא' ששוין, דלפ"ז לק"מ, ופשוט.

התי' מנחם מענדל זהר

- תות"ל 770 -

א ג ר ו ת ק ו ד ש

י. באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק שני עמ' רמד נדפס מכתב לזקני הרה"ח ר' דוד בראוומאן ע"ה מיום ה' תשרי תשי"ח ובו מאשר כ"ק אדמו"ר שליט"א את קבלת הספרים תורה-אור עטרת-ראש וסידור תהלת-ה' השלם (מהספרים שהתעסק בהדפסתם מטעם קה"ת באשכנז) ובהערת העורך שם: "תו"א: נדפס בק"ץ תשי"ח, ואוצ"ל תניא, וכן לקמן בסמוך".

ע"ד מה שהעירו בגליונות הקודמים עמ"ש בסה"ש תרצ"ו בתחילתו שכשנעורים כל הלילה יש לקרוא ק"ש בחצות.

יש להעיר מסיפורו של הרה"ח ר' ראובן שי דונין שה"י פעם ביחידות לפנות בוקר ושאל את כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד קשעהמ"ט, וענה לו שיוריד את התריסים ויקרא ק"ש. וכן שמעתי בשם א' התי' דפולין שזוכר שכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע אמר פעם בא' משיחותיו, כנ"ל (שאם היו ערים כל הלילה להוריד התריסים ולקרוא ק"ש).

ובפשטות כ"ז הוא באם לא קראו ק"ש בחצות.

התי' מרדכי גלזמן
- תות"ל 770 -

ה ל כ ו ת ב י ת ה ב ח י ר ה

יב. כתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה פ"ג הל' י"א וז"ל "ארבעה סניפין של זהב היו לשולחן מפוצלן בראשיהם שהיו סומכין בהם שתי המערכות של לחם הפנים, שנים מסדר זה ושנים מסדר זה והם הנאמרים בתורה וקשותיו

ובהל' תמידין ומוספין פרק ה' הל' ד' "וכיצד מסדרין את הלחם ארבעה כהנים נכנסים שנים בידם שני סדרין ושנים בידם שני בזיכין. וארבעה מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול שני בזיכין שהיו שם על השולחן הנכנסין עומדין בצפון ופניהם לדרום והיוצאין עומדים בדרום ופניהם לצפון, אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה בתוך טפחו של זה, שנאמר לפני תמיד".

ובהל' י"א שם: "לא סידור הקנים ולא נטילתן דוחה- את השבת, אלא מערב שבת נכנס ושומטן ונותנן לאורך השולחן, ובאחד בשבת נכנס ומכניס את הקנים בין החלות".

והערני ח"א שלפי מה שכתוב בפ"ה הל' ד' הרי היו שומטין גם את הסניפין בכדי שיוכלו להסיר הלחם ולשים הלחם החדש ויהי טפחו של זה בתוך טפחו של זה, וא"כ מתי הסירו הסניפין ומתי החזירו אם בערב שבת ומחזירין בא' בשבת למה לא כתב זאת רבינו.

ואם בשבת עצמו מאי שנא מסידור הקנים שאינו דוחה שבת וסידור הסניפים דוחה את השבת.

והנראה לומר בזה דאיה"נ שהסירו הסניפין בשבת וחזירו בשבת, דזיל בתר טעמא, דהנה איתא במנחות דף צ"ז ע"א "מותיב רבא לא סידור הקנים ולא נטילתן דוחות את השבת ואי סלקא דעתך דאורייתא אמאי אין דוחות את השבת הדר אמר רבא לאו מילתא הוא דאמרי דתנן כלל גדול אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינו דוחה את השבת והני נמי אפשר דלא דחי שבת עלייהו, טעמא מאי דלא ליעפש לחם בכי האי שיעורא לא מעופש".

אמנם כ"ז הוא רק לענין סידור הקנים, אבל לשיטת רבינו שלחם הפנים הי' כמין תיבה פרוצה, וגרסינן במנחות צ"ד ע"ב "למאן דאמר כמין תיבה פרוצה סניפין למה לי, אגב יותרא לחם תלח" ופירש"י "אגב יוקרא דלחם, שזה מונח על זה מכבידו: תלח. נשבר כמו תילחי תילחי", הרי כאן לא שייך לומר שבתוך זמן כזה לא ישבר וממילא הוי ליה חסרת הסניפין וחזירתן דבר שאי אפשר לעשותו בערב שבת וממילא דוחה את השבת.

צורת השולחן לפי שיטת רבינו, נדפסה בספר צורת הבית עפ"י שיטת הרמב"ם הוצאת תשמ"ז בעמוד ס"ה.

הרב יהודה קעלער

- מח"ס צורת הבית עפ"י שיטת הרמב"ם -

במשניות מדות פ"ג מ"ג כותב התנא שהכבש הי' ארכו ולשים ושתים, וכן מביא הרמב"ם, ולהעיר, שכפי שכותב הגר"א

נ ג ל ה

יד. רמב"ם הלכות מטמאי משכב ומושב פי"א הלכה י"ב:

ע"ה שאמר טהור אני מטומאת מת או שאמר כלי זה טהור מטומאת מת נאמן. ומטבילין אותו משום טומאת ע"ה בלבד וצריך הערב שמש ואינו צריך הזאה. בד"א כששאלו ואמר טהור הוא, אבל הלוקח כלי סתם מרשות ע"ה חוששין לו שמא טמא מת הוא ומזין עליו שלישי ושביעי...

וממשיך בפרק י"ב הלכה א:

המפקיד כלים אצל ע"ה או שנתן כלי לאומן ע"ה הרי אלו טמאים טמא מת וטמאין מדרס ואם מכירו שהוא אוכל בתרומה טהורים מטמא מת...

וברמב"ם לעם (ד) מפני שהנפקד מכיר את המפקיד ויודע שהוא כהן ואוכל תרומה נזהר שלא יטמאו בטומאת מת.

ונראה שאפילו לא אמר כלום הכלים בחזקת טהרה שהרי אם אמר שלא נטמאן אמרנו למעלה שאפילו אינו מכירו נאמן. נויש תמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה הנזכרת שכתב "והוא נאמן באומרו לא נטמאו במת" ומשמע שאם לא אמר כלום - טמאים וצ"ע עכ"ל.

כנראה שציטט ודייק כמה תיבות מהמשך פירושו של הרמב"ם למשנה זו ועל זה העמיד היסוד של הקושיא וצ"ע הני"ל. ונראה שני"ל לבאר ע"ה שאמר טהור אני מטומאת מת או שאמר כלי זה טהור מטומאת מת נאמן הוא רק בירור המציאות שהוא או הכלי טהורים מטומאת מת. וע"ז בא בהמשך בפרק י"ב הלכה א' אם ע"ה מכיר במפקיד שהוא כהן ואוכל בתרומה זכיר הפקדון - שלו שלא יטמאנו במת ואינו צריך הזאת כיון שהצדק בירור המציאות שהכלי טהור מטומאת מת. ועכשיו נראה פירוש הרמב"ם למשנה זו (טהרות פי"ח משנה ב') וז"ל

ובהיות זה העם הארץ יודע שזה אשר הפקיד אצלו אוכל בתרומה הנה הוא כהן ישמרם מטומאת מת והוא נאמן באמרו לא נטמאו במת ואף על פי שהוא עם הארץ כמו שביארנו בעשירי מכלים עכ"ל (שמבאר שם שע"ה נאמן באומר שלא נטמאו בטומאת מת).

כנראה שהרמב"ם בפירושו רוצה לבאר ולפרש למה אנחנו מאמינים את הע"ה במכירו שהוא כהן ואוכל בתרומה הלא הוא עם הארץ וע"ז בא ההמשך והוא נאמן באמרו לא נטמאו במת ומסיים גם בזה ואף על פי שהוא עם הארץ כמו שביארנו בעשירים מכלים. וזה הטעם שיכולים לסמוך עליו גם עכשיו שהוא יודע ומכירו כנ"ל. דאי לא כן הי' צריך הרמב"ם לפרש בקיצור והוא שאמר דוקא שלא נטמאו במת. ויובן בזה שמדובר שע"ה אינו אומר דוקא שהכלי טהור מטומאת מת לכן צריך הרמב"ם לבאר הטעם שע"ה יודע שזה אשר הפקיד אצלו אוכל בתרומה והוא כהן ישמרם מטומאת מת וטהר.

ויש להעיר שלגבי נאמנות לטהרה נחשבת אם מכירו שהוא אוכל בתרומה כמו אמירה.

מהרמב"ם ה' אבות הטומאה פי"ח הלכה י"ב וז"ל מי שדרכה אשה על בגדיו או שישבה עמו בספינה אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה כליו טהורין ואם לאו ישאלנה עכ"ל. (ועיין טהרות פרק ה' משנה ח') ופשוט.

הרב ישעי' זוסיא פלדמן
- תושב השכונה -

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

טו. בפרשתינו (פרק א פסוק ט): "ואמר אליכם בעת ההוא לאמר, לא אוכל לבדי שאת אתכם".

וממשיך אחריו בפסוק יו"ד "ה' אלוקיכם הרבה אתכם והנכם חיוס ככוכבי השמים לרב".

בפשטות, הפסוק השני הוא בא כולו בתור המשך ונתינת טעם להפסוק שלפניו "לא אוכל לבדי שאת אתכם" (כי) ה' אלוקיכם הרבה אתכם...".

אבל ברש"י מפרש על סיוס הפסוק השני "והנכם חיוס ככוכבי השמים": "וכי ככוכבי השמים היו באותו חיוס, והלא לא היו אלא סי' רבוא, מהו והנכם חיוס, הנכם משולים חיוס, קיימים לעולם כחמה וכלבנה וכוכבים". עכ"ל.

נמצא שמתוך קושיא בענין, שולל רש"י לגמרי מובן הפשוט של תיאור הפלגה בכמות שבהמילים "ככוכבי השמים".

והגם שגם ראשית הפסוק "ה' אלוקיך הרבה..." מפרש רש"י (מתוך קושיא בענין) לא לפי משמעותו הפשוט והרגיל, רבוי בכמות.

אבל אדרבה, זה דוקא בגלל צורך הבנה והסברה בהמשך ונתינת טעם של התחלת הפסוק השני על "לא אוכל לבדי שאת..." שבסיוס הפסוק שלפניו. כיון שאין לומר שבגלל הריבוי בכמות יהי קושי לגבי משה "לדון לבד את ישראל" בגלל זה מפרש רש"י (בפרש"י הקודם) שהכוונה בחקישור ונתינת טעם הוא באיכות "...הגדול והרים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין וכו'".

משא"כ בפרש"י שלאחריו ד"ה "והנכם חיוס ככוכבי השמים" שרש"י שולל שם לגמרי המובן של תיאור הפלגה בכמות, משמעות שטחיות הלשון. ואדרבה, מפרש מילת "חיוס" "שהנכם משולים חיוס..." "כחמה וכלבנה..." העדר הרבוי שבצבא השמים, כיון שהמכוון הוא רק באיכות, הפלגה בקיומם באופן ד"לעולם". חרי לפי זה איפה רואים כאן בסיפא דקרא ההמשך בנתינת טעם על "לא אוכל לבדי...". האם רש"י מתעלם כאן בסיפא דקרא מההכרח לזה בפשוטו של מקרא? האם נאמר שפירוש רש"י כאן - פשוטו של מקרא - מכריח שהפסוק מחולק לשני חלקים נפרדים?

ומה שיותר תמוה, בפרשת עקב (י, כב) נאמר: "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה' אלוקיך ככוכבי השמים לרוב". הרי השאלה שבפרש"י בפרשתינו יש לשאול גם שם "וכי ככוכבי השמים היו "עתה" והלא לא היו אלא ס' רבוא"י? ושם כבר אין לפרש כמו כאן שבפרש"י - שחרי שם משמיט הפסוק חרמז על החמה וחלבנה ("היום"),

ובפרט שבולט בפשטות הלשון, שהמדובר שם הוא בענין מיעוט וריבוי בכמות, "בשבעים נפש ירדו" . . . ועתה שמך ה' אלוקיך ככוכבי השמים לרוב"י?

יוסף וולדמאן
- תושב השכונה -

ש ו נ ו ת

טז. נתבקשנו להדפיס מכתב דלהלן מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע אל חרחה"ח וכו' ר' אלי' סימפסאן ע"ה, שלא נמצא ע"ע בספר אגרות-קודש.

המערכת

ב"ה. א' תמוז תשי"ט.
ברוקלין.

ידי"ע הרב ווי"ח אי"א מוה"ר אלי' שי

שלום וברכה!

במענה על כתבו אשר ת"ל מלאו לידי"ע ס' שנה לאריכו ימים ושנים. הנני בזה לברך אותו ואת זוגתו הרבנית תו ואת ילידיהם ובני ביתם יהיו בבריאות הנכונה ובפרנסה טו בהרחבה וידידי וזוגתו הרבנית תחי' יקבלו רוב נ

מילדיהם וב"ב יחיו בגשם וברוח.

ידידו הדו"ש ומברכם בכ"ט
בגשמיות וברוחניות
- חייק -

יז. ראיתי בשני הגליונות האחרונים דיון בחאמור בס' השיחות תרצ"ו-חורף ת"ש ע' 363, וכתב הרב ב.ל. ש"י שכאילו יש שם טעות דפוס וצ"ל "גייט אלע אריין אין מחנה ישראל". בהמשך לזה ברצוני להעתיק מאגרת שכתב החסיד המפורסם ר' אלי חיים אלטהוויז הי"ד מריגא, אל כ"ק אדמו"ר מוהריצ" נ"ע, באדר"ח אד"ר ת"ש (המקור בארכיון הספירה):

ביום עזיבת כ"ק אדמו"ר שליט"א את ריגא . . נשארנו באווראפע כצאן בלא רועה. הנה אלה דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א האחרונים "גייט אלע אריין אין אגודת ישראל" הי' לנו א פתאום-דיקער אויסשאס פון א פולימאווט . . אתמול צלצל לי היושב ראש של האגודה מר וואלשאנאק . . להכין לו א רשימה מפורטת מכל אנ"ש דפה ולשלוח לו. מובן הדבר כי הבטחתיו, ואיח"ש אקיים הבטחתי....

עבדם פשוט הסר למשמעתם אלי חיים בן רבקה

מדברים אלו ברור שאין שום טעות דפוס בס' השיחות הנ"ל.

הרב שלום דובער לוין
- עורך סדרת אגרות-קודש -

* הנ"ל רק כתב שלשונו של כ"ק אדמו"ר מהריצ" נ"ע הי' "מחנה ישראל", ובמדינה ההיא הי' אגודת ישראל נקרא אז בשם "מחנה ישראל".

המערכת

חי. בספר השיחות תרצ"ו-ש"ת אשר יצא ז"ע לאור בהתחלתו (אות ב') מסופר על ביתו של כ"ק אדה"ז בליאזנא להעיר מזה בבית רבי (לה"ק עמוד 104):

"בעיר לאזני מגרש ביתו עומד פנוי בלי שום בנין. רק הוא גדור בגדר ונטוע בו אילנו. וסמוך להמגרש עומד בהכ"ג שמתפללים שם. וחלק קטן מהבהכ"נ שלצד מזרח עומד על מקום מגרש ביתו. המקוה שיסד רבינו בעצמו (בעת שתיקן מקוואות החמות כו') עומדת היא עדיין והיא בית טבילה לאנשי העיר. וזה לא כביר תקנוה ברצפת וכותלי אבנים כו' למען תכון לאורך ימים כו'".

וכן בהמובא בהערה 3 אודות הר"ר שניאור זלמן בהר"ר יהודה ליב מוועלין צריך לומר: הר"ר חיים שלמה זלמן יוסף ע"פ תלמידו הרח"ח ר' מז"ג שליט"א.

חרב ישראל מרדכי הלוי קאזמינסקי
- תושב השכונה -

יט. בסי השיחות תרצ"ו-חורף ת"ש (שי"ל זה עתה) ע' 198 אומר כ"ק אדמו"ר מחורי"צ, וז"ל: "אמאל איז געווען א ווארט טאפארו דא פלאחו, דער טייטש איז דער האק דארף זיין אין האלץ, דער מאמר איז ידוע פון מיטעלן רבין בענין העבודה". עכ"ל, ועיי"ש.

ויש להעיר מסי השיחות קיץ ת"ש ע' 105 (המצויין בהערה 32): "החסיד ר' בצלאל אזארעצער פלעגט זאגן, אז ער פארשטייט ניט וואס איז דא פאר א שוועריקייט אין עבודת החסידות. תחלת הכל באדארף זיין טאפארא דא פלאחא (חקרדום על העץ)... עכ"ל".

ואולי י"ל שאין סתירה כלל, המאמר הוא מאדמו"ר האמצעי וגם הי' הפתגם שגור בפי החסיד ר' בצלאל אזארעצער.

אגב: בכל מקום מהמקומות שנסמנו בהערה 32 (הנ"ל) נכתב הפתגם באופן אחר.

בסה"ש קיץ ת"ש: "טאפארא דא פלאחא (חקרדם על העץ)".

בסה"ש תש"ב ע' 84: "טאפארא דא פלאכא (הגרזן על העץ)".

בסה"ש תש"ד ע' 104: "הגרזן הוא בעץ".

באג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' קצג - בפנים המכתב: "טאפארא דא פלאחא" ובהערה: "פלאכא" - "גרזן לעץ, תוצאות בפועל ממש".

ובסה"ש תרצ"ו-ת"ש: "טאפארו דא פלאחו".

חרב ברוך שלום יעקבסון
- תושב השכונה -

כ. במפתח המאמרים לד"ה וכל העם רואים תרמ"ז - הנחה (סה"מ תרמ"ו-נ ע' x) רשום עליו בהערת המו"ל: מונה בביכל מאמרי שנת תרמ"ז, ובראשה נרשם בגוכי"ק אדמו"ר (מהור"י) ני"ע "הנחת חרב ר' שניאור ש"י סלאנים".

ויש להעיר בזה מאגרת אדמו"ר ני"ע אל הר"ש סלאנים (אג"ק ח"א ע' לא) וז"ל: "לפלא בעיני שאינו שולח לי הענין בעומק או"ר [= אורך ורוחב] אשר נמצא אצלו, וכבר בקשתי מאיתו כמה פעמים שישלח לי, והי' נצרך לי כמה פעמים וקשה עתיקא מחדתא, ולזאת בקבלת מכתבי דנא בקשתי לשלוח לי תומ"י הענין הנ"ל".

וכפי הנראה הכוונה היא להנחת הר"ש סלאנים הנ"ל, ששם נתבאר ענין עומק אורך ורוחב, וכנראה שבגלל חביבות הענין המבואר בהנחה זו, צירפו הרבי ני"ע למאמריו בגוכי"ק דשנה זו (דבר נדיר מאד במאמרי הרבי ני"ע).

בהערות המו"ל שם מסתפק על תאריך אמירת המאמר ורוצה להקדים את המאמר לשנת תרמ"ה-ו, ועיי"ש ההוכחות ע"ז.

ויש לחביא עוד הוכחה מאגרת זו שכותב: "וכבר בקשתי מאיתו כמה פעמים שישלח לי", ובאגרת זו עצמה מפורש שהרבי ני"ע לא כתב לו מכתבים במשך תקופה ארוכה מל"ג בעומר תרמ"ז עד כסלו תרמ"ח שמזה נראה ג"כ להקדים את אמירת המאמר לשנת תרמ"ה-ו.

וכמפורש באגרת (ע' כט) שבהיות הר"ש סלאנים אצל הרבי ני"ע בקיץ תרמ"ח וחורף תרמ"ו אמר הרבי ני"ע מאמרים, ומה שלא נרשמו ברשימת המאמרים שלו, הי"ז בגלל שהרבי ני"ע לא כתבם ויכנראה שגם לא כתבו הנחות מהם, כי הרבי ני"ע שהח בתקופה זו בחו"ל ביאלטע ביחד עם הר"ש סלאנים, (אג"ק ח"א ע' ש"נ). והרבי ני"ע אמר מאמרים במיוחד עבורו.

הרב שלום יעקב חזן
- רסיפה ברזיל -

כא. בגליון העבר (אות י"ט) הועלה שוב (אחר המובא במבוא לאג"ק אדה"ז) ענין המצבה שבסעליש שנחקקה עלי הכתובת: "איש תם וישר הרבני המ' והמופלג מ'. ישראל ברוך ב"מ אברהם ז"ל, נפ' ח' לחדש תשרי שני תקנ"ב לפ"ק תנצב"ה", אשר יש שייחסו אותה לר' ברוך אבי אדה"ז.

— הנה לענ"ד כאשר כותבים אודות נושא זה יש להדגיש היטב שהכתובת "ב"מ [בן מר; בן מורנו; בן מוה"ר] אברהם" סותרת להמובא ביומני-רשימותיו ושיחותיו של כ"ק אדמו"ר (מהור"י) ני"ע, ששם מפורש שם אביו של הר' ברוך — ר' שניאור זלמן! (ונדפס ב: אג"ק אדמו"ר (מהור"י) ני"ע ח"ח ע' רלט; שלשלת היחס שבהקדמת "היום יום" ע' 4; ס' הזכרונות ח"א פ"י ופ"ח ובהערה לע' 56 שם; ס' המאמרים ה'תשי"ט ע' 42 [בס' המפתחות (קה"ת תשמ"ב) נסמן רש"י כ"מחות ר' ברוך" — וטעות היא]; ס' ה'תשי"ג ע' 151 ס' ה'תשי"ח ע' 122; לקו"ד ח"ג ע' תעד).

חדבר אמנם הובא במבוא לאג"ק אדה"ז, אך שם הובא הדבר בסתם מסי' אגרות בעה"ת הכותב ש-שם אביו הי' שניאור זלמן ולא אברהם" אך מבלי לציין שכן הוא ברשימות ובשיחות הני"ל [אמנם בסי' אגרות בעה"ת מוסיף אח"ז המילים "כנוזר לעיל", כי לעיל בתחילת הערתו אכן ציין למקור הדברים].

והנה בקובץ יגדיל תורה נ"י. חוברת נב סי' מז נדפסה העתקה מהרשמת אדה"ז ואביו מוה"ר ברוך (=לפי הכותרת שם) בפנקס החברא קדישא דעיר לאזני, ובתחילה מועתק שם: "היום יום ט"ו כסלו שנת תקצ"י" פ"ק נתקבל התורני מו"ה ברוך ב"מ אברהם לחברא קדישה.. ואביו מו"ה אברהם התחייב א"ע ליתן לחברא כו"ל. ובקטע שלאח"ז מועתק: "היום יום ט"ו כסלו תק"י לפ"ק נתקבל הילד ש"ז בן מהור"ר ברוך לחברא קדישא.. באופן שיתן אביו זקנו.. ובכל שנה ושנה מחויב אביו זקנו הני"ל ליתן כו"ל. ובהערה 76 שם, מהמו"ל: "להעיר ששם אביו הוא כאן אברהם [מתאים לנוסח המצבה שנדפס צילומה בסי' אגרות-קודש אדה"ז ע' 9, ולא' הנוסחאות בבית רבי א, א] — ולא שניאור זלמן (כמבואר בסי' הזכרונות ובכ"מ). ולכאורה הי' אפשר לומר, שר' ברוך (ואביו ר' אברהם) שבקטע הראשון אינו אביו (וזקנו) של אדה"ז שבקטע השני. אך מהמשך שלשת הקטעים נראה שהוא הוא; בפרט מה שכתוב בקטע השני "אביו זקנו.. אביו זקנו הני"ל" ולא נתפרש בקטע זה מיחו אביו זקנו הני"ל, שבודאי הכוונה לנוזר בקטע הראשון "מו"ה אברהם". וצ"ע" — ע"כ.

והנה, מלבד ההערה על השינוי משם אביו של ר' ברוך לפי המופיע בסי' הזכרונות (ובכ"מ — נסמנו לעיל), הרי שהשינוי הוא גם שינוי כללי מהמסופר בסי' הזכרונות, ששם מספר שר' ברוך התייתם מאביו (רש"ז) כשהי' בגיל י"ד וחצי שנים — לערך בשנת תצ"ד, (בפ"י שם, וחוזר ע"ז כמ"פ גם בפרקים שלאח"ז), ואיך נאמר ש"אביו זקנו.. אביו זקנו הני"ל" הרשום בהרשמת אדה"ז בשנת תק"י הוא אביו של ר"ב?!

ועל ההוכחה שבהערת המו"ל שם נראה לענ"ד לענות — מלבד מה שני"ל שההעתקה מפנקס הח"ק לא נעשתה בדיקנות, שאפשר

ה"י כתוב שם שמו"ה אברהם הוא חותנו, הלא הוא ר' [חיים] אברהם הגון מליאזנא (לאזני; ליאזנא; לאזניא; וכיו"ב — חיינו הך הו'), או שיבוש אחר עדי"ז (ראה בהערת המו"ל שם מס' 77 ע"כ שיש איזו שהיא אי בהירות בהעתקה, וראה גם בהערה שבס' "בית רבי" (שם) שכתב: "ומחמת יושנו של הפנקס נמחק.. וחשבו.. ואח"כ נשתבש לחם כו"ב) — שאכן מדובר בר' ברוך אחר, ולא באבי רבנו, שהרי דרך פנקסי הח"ק בערים השונות ה"י, שלא רשמו כל בני משפחה אחת במקום מיוחד בפנקס, כי אם רשמו לפי סדר השנים, ועל כן מסתבר לומר שבין כל אחד משני הקטעים שנדפסו בקובץ הני"ל (וכן בינם ובין הקטע השלישי שנדפס שם) שהראשון הוא משנת תק"ז והשני משנת תק"י, נכתבו בפנקס שמות של אנשים נוספים. אלא שבהעתקות שנעשו מהפנקס ע"י חסידים שראו לעצמם חובה לשמר את הרשמת אדה"ז נעתקו שני הקטעים יחדיו, שכן היו שחשבו שהקטע הראשון מדבר בהרשמת אביו של רבנו (אלא שלא כל המעתיקים חשבו כך, ולרא"י תעיד ההעתקה שנדפסה בס' "בית רבי" (א, ב) בה לא הובא הקטע הראשון). ואילו מה שנעתק בקטע השני: "אביו זקנו.. אביו זקנו הני"ל" — ולא פורש שמו, אין זאת כי אם שם "אביו זקנו" פורש בקטע שלפניו בפנקס המקורי (ובאגרות בעה"ת סי' א הערה 2 כותב: "רבנו נקרא על שם אבי אביו ר' שניאור זלמן. אביו זקנו המוזכר כאן יכול להיות איפוא סב אביו הגאון ר' משה פויזנר (שחי עדיין בזמן חבר מצוה של רבנו. — ספר השיחות קיץ ה'ש"ת עמ' 59) או אבי אמו ר' אברהם הגון מלאזני (שם)").

— כל זאת אמור אפילו מבלי להכנס לשאלת יחוסה של המצבה שבסעליש, שבהערה שבגליון שעבר סופר שאדה"ז החליפה במצבה אחרת (מדוע? — ואולי תמונת המצבה המפורסמת היא של המצבה הישנה?). ועכ"פ, בענין זה יש לחוסף להביא מרשימה (בלתי מוגה) מדיבורי סעודות ימים אחרונים של חגה"ס תשי"ל:

"א' מהמסובין: במצבת ר' ברוך אביו של אדה"ז כתוב אברהם ברוך.

כ"ק אד"ש: אינו יכול להיות. כי הלא אדה"ז קרא שם בנו ר' חיים אברהם. ואם ה"י שם אביו אברהם ברוך נמצא שנתן לו

רק חצי השם, ואינו כבוד. — עפ"י דא"ח יש ענין בחצי השם, כי שם זהו חיות, וחצי השם איז א האלבע חיות. אבל בנגלה חצי השם אינו אותו השם, וכמו שכותב אדמו"ר הצ"צ שחצי השם אינו אותו השם, בנוגע להקפידא דכלה וחמותה שלא יקראו באותו השם. ומה ששמעתי הוא שכתוב ישראל ברוך. ומה שלא מצינו בשום מקום שאדה"ז יחתום "ב"ר ישראל ברוך", רק "ב"ר ברוך", י"ל משום שלא עברו שלושים יום שיחי נקרא בשם זה. ולפלא שלא מצינו שחריים יבקרו את ציונו של אביו של אדה"ז, וכמו אדמו"ר מהר"ש וכ"ק מו"ח אדמו"ר שביקרו כל הציונים ואעפ"כ לא בקרו את הציון של ר' ברוך" [במבוא לאג"ק הסבירו את חתימתו של אדה"ז עפ"י בסי' "עדן ציון" ע' צא; "מגדל עז" ע' רנז, שאביו חדל לקרות בשם ישראל מאז שנתקרב לבעש"ט מחשש הקורא לרבו בשמו, עיי"ש, וראה עוד ב"עדן ציון" שם שכותב שכ"ק אד"ש כתב לו בשם חותנו אדמו"ר (מהור"י) נייע "שהמה אינם יודעים שו"ד מזה אשר אביו של אדמו"ר הזקן נייע הי' לו גם שם ישראל וגם בכל חתימותיו שלו חתם אייע במו"ח ברוך לבד" — מכתב זה לא נדפס עייע בסידרת אג"ק, ועכ"פ, לפי המסופר בהערה משבוע שעבר נראה שהדברים סופרו לכ"ק אדמו"ר (מהור"י) נייע וליבלח"ט כ"ק אד"ש אחר כתיבת מכתב זה].

ובהסבר הדברים י"ל, שמה שנקרא שאינו כבוד אם נותן רק חצי השם, הוא רק כשקורא לבנו ע"ש אביו, משא"כ כשקורא ע"ש זקינו וכיו"ב. דאם לאו הכי יקשה מהידוע שכ"ק אדמו"ר מהור"ש נייע נקרא ע"ש שם אחד משמו של אבי הצ"צ הרי שלום שכנא (ראשי פרקים מתולדותיו שבהקדמת חנוך לנער. — ישנן אולי עוד דוגמאות, אלא שיש לברר בהן אם לא ניתן השם במלואו מחמת שהי' אב-זקן בצד השני שנשא את אחד השמות). ואם נאמר שאין לדייק מכאן, שכן בחשמטת השם השני שבלע"ז אין משום פחיתות כבוד, נוכיח מהמשך הדברים: שנקרא בשם ישראל ברוך, ולא דוחה את הדברים מצד הידוע על שלושה מנכדי רבנו הזקן שנקראו בשם ברוך לבד (ועכ"פ לא בשם ברוך ישראל), והם ר' ברוך בנו של אדמו"ר האמצעי; ר' ברוך [שמואל] בנו של הרח"א; ר' ברוך בן הרבנית פרידא. ואם כנים הדברים צ"ע הטעם לכך, מדוע פחיתות כבוד במקרה כזה הוא רק כשקוראים ע"ש האב ולא כשקוראים על א"ז

וכיו"ב.

ועכ"פ, אף שכבר הוכח ששמו של הר"ב לא הי' אברהם (ומה שאמר השואל ששמו הי' גם אברהם — בטעות הוא), הרי שלפק"ד לא זכיתי להבין ההוכחה משמו של הרח"א, מאחר ולכל הדעות הרי שעיקר שמו של אבי אדה"ז הי' ברוך (כלומר שכך נקרא בדי"כ בפי כל, וכך מופיע בחתימות בנו אדה"ז, ומה שי"א (כני"ל) שנקרא גם בשם אברהם, ואעפ"כ לא מופיע בחתימות הוא מפני שלא החזיק בו לי' יום) אפשר הי' לומר — לדיעה שנקרא (גם) בשם אברהם (ברוך) — שעדיין הי' בן החיים כשנולד נכדו הרח"א (ובפרט לפי המובא ב"בית רבי" (הובא במבוא הני"ל) שראה אגרות בגוכתי"ק אדה"ז בהן חתם: "במוהר"ב שי"י" והרח"א נולד באלול תקל"ז-ח"), אלא שאדה"ז חפץ לתת לבנו השם אברהם ע"ש מורו ר"א המלאך וע"ש זקנו אבי אמו ר"א הגנן (סה"מ ה'תשי"ט ע' 90), שמבמקרה כזה (ששם האב נשתקע) אפשר לקרא בהן בשם זה (ראה מכתב כ"ק אדי"ש באג"ק ח"ז אג"י ב'קלד, ועוד ראה בס' "זיו השמות" שי"א כן אפי' באם שם האב לא נשתקע, ואכמ"ל). וצ"ע.

על אודות שנותיו האחרונות של ר' ברוך ומקום קבורתו נכתבה כבר ספרות רחבה (לפ"ע) — מלבד המסופר בס' "בית רבי" — מהם נסמנו באגרות בעה"ת (שם), ויש לציין גם לדבריו של מרדכי טייטלבוים בס' "הרב מלאדי ומפלגת חב"ד" (ווארשא תר"ע) האומר (ח"א ציון ב, ע' 250): "על דבר מקום מגורי רבי ברוך באחרית ימיו ומקום קבורתו, מתהלכות בי החסידים אגדות שונות שכולן אינן אלא פרי הפנטסיה בלבד".

(*) וראה בהערות כ"ק אדי"ש בסה"ש ה'תשי"ד ע' 77 שמעי' מהמובא בלקו"ד כרך ב' (רסו, ב) שמשמע שם שבשנת תקמ"ז הי' הרח"א כבן שש-שבע, וחיינו שנולד בשנים תקמ"ז-ומסיים ב-י"וצ"ע". וראה עוד במבוא לאג"ק אדה"ז (ובמקורו והערות שם) שמביא אגרות שכאלו גם מלאחר שנת תקמ"א (אמן בכת"י מעתיק).

ומציין שם בהערה 5 שכוונתו למובא ב"בית רבי", אך לא מביא שום הסבר לדבריו אלו, ואם להשוותם לדבריו (שם בהמשך ציון ב) בנוגע ליחסו של אדה"ז — הרי שאין לקבלם כרציניים). זו שבהחלט ניתן לכנותה כפנטסיה דמיונית היא חשערותו של ר' יקותיאל יהודה גרינוואלד במאמרו "לקורות החסידות באונגאריא" (נדי בכתה"ע "הצופה לחכמת ישראל", בודפשט תרפ"א) בע' 1-270. גרינוואלד שנעלמה ממנו הידיעה על השתייכותו של ר"ב לתלמידיו הנסתרים של הבעשי"ט משער כי ר"ב התנגד לחסידות, "וכאשר ראה כי בניו לא שמעו לקולו, עזב את בניו ואת עשרם [...] ובא לאונגאריא למקום שלא נתפשטה כ"כ החסידות".... (גרינוואלד שם בהערה 3 מציין לדבריו של טייטלבוים כמקור יחסו של ר"ב למהר"ל מפראג, בשעה שדווקא הנ"ל חטיל ספק בעובדה זו). מקור נוסף לתולדותיו של ר"ב נמצא במכתה"ע "במישור" כי אד"ר תש"ו (הוזכר ע"י כ"ק אד"ש באג"ק ח"ב אג' רסה).

אגב: ר' ברוך בן אדמו"ר האמצעי נרשם בס' הצאצאים (ע' 100, מס' 14) כ"רבי ברוך שמואל שניאורסאהן", ובהערה 3 שם נכתב: "בתולדות משפחת הרב מלאדי אינו נזכר בשמו חשני שמואל, אולם כך נזכר בספר בית רבי פרק י"א וראה שם אודותיו". — למעשה, הרי שלא על חס' "תולדות משפחת הרב מלאדי" תלונתו, כי אם על המובא בשלשלת היחס שבהקדמת "היום יום" (ששימשה מקור לסי' הנ"ל) וכן על המובא בחוספה לקונטרס תורת החסידות, ששם מופיע רק השם ברוך, ותו לא.

גם בס' "בית רבי" במהדורתו הראשונה (בלה"ק) מופיע רק השם ברוך בלבד (נז, א בהערה. קג, א), ורק במהדורה האידית (בפרק י"א) נוסף השם שמואל. חוספה זו נעשתה לענ"ד בטעות, כאשר המוסיף החליף בין ר' ברוך בן אדמו"ר האמצעי ובין ר' ברוך בן הרח"א: \

במודעה מהביאים לדפוס של "סדר התפלה" עם פ"י המלות וכו' מאת אדה"ז (זיטאמיר תרכ"ג-ד. צילומה במהדורות החדשות בע' [648] 28), שנדפסה בסוף ח"א (על דף כחול) חתומים שני ניני רבנו הזקן: "שניאור בהרב ר' מנחם נחום נ"י שניאור סאן"; "רפאל מרדכי בהרב ר' ברוך שמואל ז"ל

שניאור סאן, וכן מופיעים שמות אלו בחסכמה מרבני וויטעפסק שבחקדמה שם (צילומה שם בע' יד [שכד]). מתוך הנחה פשוטה שהמדובר בשני בני דודים; נכדי האדמו"ר האמצעי — הוסיפו ב"בית רבי" במחזורת האידית את השם שמואל לבנו חקטן של אדהאמ"צ.

למעשה, אם נעיין בחסכמת הר' מנחם נחום שם נראה שכותב במפורש: "אחרי רואי אשר נתעורר לבב בני... ונ"ד [ונכד] דודין הרבני המופ' מוח' רפאל מרדכי נ"י כו", וכן הוא בהסכמתו ל"תורת חיים": "והוא נשתתף בזה עם נ"ד המופ' מוח' רפאל מרדכי נ"י כו", הלא הוא נכד הרח"א (וכן מפורש בראשי פרקים מאת כ"ק אד"ש שבחקדמת פלח הרמון, הערה 11).

כך או כך, אפילו אם רק בנו של הרח"א נקרא בשם ברוך שמואל, עדיין צ"ע מהמסופר בסי' התולדות אדמו"ר מהר"ש (ברוקלין תשי"ז) ע' 7 ששאל המהר"ל בעת סעודת הברית: "נאך וועמען געגעבען א נאמען, בא אונז אין דער משפחה איז עפעס אזא נאמען ניטא". ואולי הייתה כוונתו שלא הי' אצל בני המשפחה אחד שנשא שם זה שהי' צורך לקרוא על שמו (ואילו בנו של הרח"א אפשר נקרא ע"ש מי מצד אמו).

הת' שמואל קראוס
- תות"ל 770 -

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת אסתר ע"ה

בת הרה"ח הר"ר ישראל ע"ה

רב ומו"צ בעיר אושאץ

ספערלין

נפטר ר"ח מנחם אב תשי"ד

*

נדפס ע"י בנה

הרה"ח ר' רפאל משה וזוגתו דאברע נעכא שיחיו

ספערלין